

SERIA NAUKOWA: Nowe media i Kościół

GRZEGORZ UMIŃSKI

DIECEZJALNE WWW W POLSCE A NOWA EWANGELIZACJA

4

SERIA NAUKOWA: *Nowe media i Kościół*

Rada Naukowa Serii:

Dr Maria Anikina (prof. Moscow State University)

Dr hab. Michał Drożdż (prof. UPJPII)

Prof. dr hab. Leon Dyczewski OFMConv (KUL)

Dr Marián Gavenda (Comenius University, Bratislava)

Prof. dr hab. Tomasz Goban-Klas (WSiIZ)

Dr Zenon Hanas SAC (UKSW)

Dr hab. Justyna Szulich-Kałuża (KUL)

Dr Victor Khroul (prof. Moscow State University)

Dr hab. Józef Kloch (prof. UKSW)

Dr hab. Marek Lis (prof. UO)

Dr hab. inż. Janusz Morbitzer (prof. WSB)

Prof. dr hab. Jerzy Olędzki (UKSW)

Dr hab. Monika Przybysz (prof. UKSW)

Prof. dr hab. Jacek Salij OP (UKSW)

Prof. dr hab. Teresa Sasińska-Klas (UJ)

Prof. dr hab. Henryk Seweryniak (UKSW)

Dotychczas w serii ukazały się:

1. J. Kloch (red.), *Internet i Kościół*, Warszawa 2011
2. J. Kloch, *Kościół w Polsce wobec WEB 2.0*, Kielce 2013
3. M. Przybysz, *Rzecznictwo prasowe w instytucjach kościelnych w Polsce w kontekście mediów społecznościowych*, Kielce 2013

GRZEGORZ UMIŃSKI

DIECEZJALNE WWW W POLSCE A NOWA EWANGELIZACJA

POSZUKIWANIA TEOLOGICZNO-MEDIOZNAWCZE

WARSZAWA 2017

SŁOWA KLUCZOWE

Internet – WWW – media – nowe media – Kościół – katolicyzm – diecezja – duszpasterstwo – ewangelizacja – nowa ewangelizacja – Polska – teologia – medioznawstwo

KEYWORDS

Internet – Web – media – new media – Church – Catholicism – diocese – pastoral work – evangelization – new evangelization – Poland – theology – media studies

Recenzje naukowe

Ks. dr hab. Michał Drożdż, prof. UPJPII

Ks. dr hab. Kazimierz Świąś (KUL)

Redakcja i korekta

Michał Wyrostkiewicz

Skład i łamanie

Oficyna Wydawnicza Edytor.org

Lidia Ciecierska

Okładka

Jacek Adamczyk

© Copyright by Grzegorz Umiński, 2017

ISBN 978-83-8017-164-0

Dom Wydawniczy ELIPSA
ul. Inflancka 15/198, 00-189 Warszawa
tel./fax 22 635 03 01, 22 635 17 85,
e-mail: elipsa@elipsa.pl, www.elipsa.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	7
PRZEDMOWA	11
WSTĘP	13
ROZDZIAŁ 1. INTERNET A NOWA EWANGELIZACJA	19
1.1. Pojęcie nowej ewangelizacji – pochodzenie sformułowania, definicje, adresaci	21
1.2. Genealogia, rozwój i specyfika Internetu	57
1.3. Internet jako przestrzeń nowej ewangelizacji – nowa ewangelizacja i strony internetowe	82
ROZDZIAŁ 2. BADANIA WŁASNE	109
2.1. Ankieta – interpretacja	110
2.2. Wyniki badań	126
2.3. Wnioski	152
ROZDZIAŁ 3. PERSPEKTYWY EWANGELIZACJI W DIECEZJALNYCH MEDIACH W POLSCE	173
3.1. Formacja chrześcijańska do odbioru ewangelizacji w mediach	175
3.2. Zadania księży, katechetów i rodziców	199
3.3. Koordynacyjna rola Kościoła	218
ZAKOŃCZENIE	243
BIBLIOGRAFIA	247
SPIS WYKRESÓW I TABEL	263
ANEKS	267
1. Pismo przewodnie kierownika projektu badawczego	269
2. List autora badań	271
3. Narzędzie badawcze	273
4. Tabele sumaryczne wyników badania	279

WYKAZ SKRÓTÓW

- AAS** – „Acta Apostolicae Sedis”, Città del Vaticano 1909–
- AM** – Benedykt XVI, *Adhortacja apostolska „Africae munus”* (2011)
- AN** – Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja „Aetatis novae”* (1992)
- BEM** – „Biuletyn Edukacji Medialnej”, Lublin 2004–
- CA** – Jan Paweł II, *Encyklika „Centisimus annus”* (1991)
- ChL** – Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Christifideles laici”* (1998)
- CP** – Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja „Communio et progressio”* (1971)
- CT** – Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Catechesi tradendae”* (1979)
- CV** – Benedykt XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”* (2009)
- DA** – Sobór Watykański II, *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”* (1965)
- DB** – Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”* (1965)
- DCE** – Benedykt XVI, *Encyklika „Deus Caritas est”* (2005)
- Dz.U.** – „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”, Warszawa 1918–
- DK** – Sobór Watykański II, *Dekret o posłudze i życiu presbiterów „Presbyterorum ordinis”* (1965)
- DM** – Sobór Watykański II, *Dekret o misyjnej działalności Kościoła „Ad gentes divinitus”* (1965)
- DOK** – Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (1998)
- DSP** – Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli „Inter mirifica”* (1963)
- EAF** – Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in Africa”* (1995)

- EAm** – Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in America”* (1999)
- EAs** – Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in Asia”* (1999)
- EE** – Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in Europa”* (2003)
- EG** – Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”* (2013)
- EI** – Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w Internecie* (2002)
- EK** – Encyklopedia katolicka, Lublin 1973–
- EKŚSP** – Drugi Polski Synod Plenarny (1991–1999), *Ewangelizacja kultury i środków społecznego przekazu* (2001)
- EN** – Paweł VI, *Adhortacja apostolska „Evangelii nuntiandi”* (1975)
- EO** – Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in Oceania”* (2001)
- ES** – Paweł VI, *Encyklika „Ecclesiam suam* (1964)
- EŚSP** – Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w środkach przekazu* (2000)
- EV** – Jan Paweł II, *Encyklika „Evangelium vitae”* (1995)
- FC** – Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”* (1981)
- FR** – Jan Paweł II, *Encyklika „Fides et ratio”* (1998)
- KDK** – Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”* (1965)
- KI** – Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Kościół a Internet* (2002)
- KK** – Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* (1964)
- KKK** – *Katechizm Kościoła Katolickiego* (1994)
- KL** – Sobór Watykański II, *Konstytucja o Liturgii Świętej „Sacrosanctum Concilium”* (1963)
- KO** – Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym „Dei Verbum”* (1965)
- KPK** – *Kodeks Prawa Kanonicznego* (1984)
- L** – Synod Biskupów XII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, *Lineamenta „Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej”* (2011)
- LF** – Franciszek, *Encyklika „Lumen fidei”* (2013)
- MP** – Pius XII, *Encyklika „Miranda prorsus”* (1957)
- NMI** – Jan Paweł II, *List apostolski „Novo Millenio ineunte”* (2001)
- PDV** – Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Pastores dabo vobis”* (1992)

- PF** – Benedykt XVI, *List apostolski «motu proprio» „Porta fidei”* (2011)
- PPKP** – *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* (2010)
- PZNE** – Drugi Polski Synod Plenarny (1991–1999), *Potrzeba i zadania nowej ewangelizacji na przełomie II i III tysiąclecia chrześcijaństwa* (2001)
- RH** – Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis”* (1979)
- RM** – Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptoris missio”* (1990)
- ŚDŚSP** – Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu
- SR** – Jan Paweł II, *List apostolski „Szybki rozwój”* (2005)
- SS** – Benedykt XVI, *Encyklika „Spe salvi”* (2007)
- ŚSP** – Drugi Polski Synod Plenarny, *Teksty robocze „Środki społecznego przekazu w służbie człowieka i Kościoła w Polsce”* (1991)
- TMA** – Jan Paweł II, *List apostolski „Tertio Millennio adveniente”* (1994)
- US** – Benedykt XVI, *List apostolski «motu proprio» „Ubicumque et semper”* (2010)
- VC** – Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Vita consecrata”* (1996)
- VD** – Benedykt XVI, *Adhortacja apostolska „Verbum Domini”* (2010)

PRZEDMOWA

Strony internetowe nadal odgrywają w Sieci istotną rolę, mimo dynamicznie rozwijających się mediów społecznościowych, komunikacji mobilnej i innych kanałów komunikacyjnych. Gdy ktoś chce przeczytać wiadomości, sprawdzić dane kontaktowe, znaleźć informacje – sięga po witryny WWW. Dlaczego? Bo są one bardziej wiarygodne, a ich treści nie trudne do znalezienia. Materiały publikowane na WWW są łatwiej indeksowalne, publikacje archiwizowane, a wyszukanie na nich treści przez ośrodki badawcze – precyzyjne. Media społecznościowe opierają się natomiast na znanych ich twórcom algorytmach, mało przewidywalnych, zmiennych, ze słabymi systemami wyszukiwającymi; w *social media* treści szybko przemijają i niejednokrotnie trudno je w dodatku odnaleźć.

Witryny internetowe to także własna przestrzeń w Sieci – w przeciwieństwie do mediów społecznościowych, gdzie w regulaminach ich twórców najczęściej zrzekamy się publikowanych treści na rzecz właścicieli. Z tego faktu tak naprawdę zdaje sobie sprawę niewielu użytkowników, nie czytają bowiem oni tychże regulaminów przy zakładaniu konta. Nie oznacza to jednak, że konsumowane w coraz większym stopniu treści w mediach społecznościowych nie jest konkurencją dla witryn.

Zmiany systemu komunikowania w Internecie narzucają nowe wyzwania dla stron WWW. Pierwszym jest responsywność (*Responsive Web Design*) – czyli takie projektowanie strony, by jej układ dostosowywał się do rozmiarów ekranu urządzenia, na którym jest ona wyświetlana. Po drugie – treści publikowane na witrynach WWW powinny być także w atrakcyjny sposób promowane w mediach społecznościowych, aby generować ruch na WWW. Po trzecie – strony powinny być regularnie uzupełniane wartościowymi treściami, a od strony informatycznej powinny

być konstruowane zgodnie z wymogami zmieniających się algorytmów. Wreszcie po czwarte – witryny muszą być atrakcyjne wizualnie, przejrzyste i łatwe w nawigacji, aby użytkownik szybko znajdował na nich treści. Ale najważniejsze jest jedno – strony internetowe powinny żyć treściami ważnymi dla ich odbiorców, a nie tylko twórców! Wówczas można będzie z całą mocą potwierdzić: *The good old WWW is still working!* Stare, dobre strony internetowe nadal działają – są stosowane, badane i rozwijane.

Dobrze zatem się stało, że do obszernych, pionierskich prac badawczych stron internetowych oraz mediów społecznościowych niżej podpisanych¹ na gruncie Kościoła w Polsce, dołączył także Autor niniejszej książki. Jego analizy są kolejnymi empirycznymi badaniami religijnej Sieci polskojęzycznej, a będą i następne. W środowisku akademickim Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie prowadzone są badania na temat roli mediów społecznościowych w ewangelizacji, w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II – o blogach, zaś w kręgu Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu analizowane są strony internetowe parafii archidiecezji poznańskiej. Z kolei na Uniwersytecie Opolskim badane są *social media* jako przestrzeń głoszenia Słowa Bożego. Niewątpliwie warto nie tylko pokazywać zastosowania Internetu w misji Kościoła, ale także i badać skuteczność tych narzędzi oraz analizować treści o tematyce religijnej w Sieci.

Ks. Józef Kloch

Monika Przybysz

Redaktorzy Serii Naukowej
Nowe Media w Kościele

¹ Zob. spis dotąd wydanych pozycji w serii naukowej „Nowe Media i Kościół” na stronie przedtytułowej niniejszej książki.

WSTĘP

Początek lat dziewięćdziesiątych XX wieku przyniósł – tak dla świata, jak i dla Kościoła – mocny impuls zapowiadający wielkie transformacje w dziedzinie komunikacji społecznej dokonywane za pośrednictwem mediów. To właśnie w tym czasie Tim Berners-Lee¹ kończył opracowywanie systemu *World Wide Web*², a w Watykanie debatowano o wykorzystaniu technologii komputerowej w działalności eklezjalnej. Postępowi w obszarze technologii informatycznej ciągle towarzyszył (i towarzyszy) rozwój myśli Kościoła na jej temat. Zarówno pionierski projekt WWW, jak i pierwszy w historii dokument Stolicy Apostolskiej dotyczący informatyki³, zostały upublicznione w 1990 roku⁴.

Wykorzystanie WWW nie tylko nie pozostało bez konsekwencji dla komunikacji międzyludzkiej, ale wręcz okazało się dla niej faktem przełomowe. Dzięki systemowi HTML i projektowi autorstwa Bernersa-Lee tworzenie witryn internetowych w Sieci stało się o wiele prostsze i dostępne na szeroką skalę, także dla użytkowników nawet o niskim poziomie wiedzy z zakresu informatyki. Kolejnym ważnym momentem w historii technologii informatycznej był rok 2000, kiedy to powstało wiele

¹ Pomysłodawca najpopularniejszej usługi internetowej WWW (*World Wide Web*) i języka HTML (*HyperText Markup Language*) jako standardu publikacji sieciowych.

² Szczegółowe omówienie systemu HTML i zwięzła historia projektu WWW opisana jest na stronie konsorcjum W3C, którego Tim Berners-Lee jest prezydentem. (por. <http://www.w3.org/History/19921103-hypertext/hypertext/WWW/MarkUp/Tags.html> [dostęp: 1.06.2015]).

³ Por. Jan Paweł II, *Misja Kościoła w erze komputerów*, orędzie na 24. ŚDŚSP, [w:] D. Sonak i in. (red.), *Jan Paweł II – orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. Konkordancja*, Lublin–Olsztyn 2015, 121–129.

⁴ Por. J. Kloch, *Kościół w Polsce wobec Web 2.0*, Kielce 2013, s. 15.

nowych stron internetowych. Reakcja Kościoła na te wydarzenia była prawie natychmiastowa – zostały wydane dwa kolejne dokumenty Stolicy Apostolskiej dotyczące już *stricte* Internetu.

Zbieżność czasu powstawania nowych rozwiązań z zakresu informatyki i komunikacji wirtualnej z rozwijaniem się idei nowej ewangelizacji jest nieprzypadkowa; Kościół bardzo czujnie śledził pojawiające się rozwiązania technologiczne, zauważając ogromną szansę zaimplementowania ich na potrzeby ewangelizacji nowej w swym zapale, metodach i sposobie wyrazu, i z ogromnym dynamizmem oraz kompetencją na nie reagował⁵. Świadczą o tym różne inicjatywy na skalę światową. Warto wymienić choćby kilka, które jawią się jako sztandarowe. Pierwsze z nich to rekolekcje biskupów i kapłanów, które odbyły się w Rzymie w dniach 14–18 września 1990 r. pod hasłem *Wezwanie do ewangelizacji*. Wzięło w nich udział 7 tysięcy osób. Kolejne wydarzenie to kontynentalne rekolekcje biskupów Azji, Ameryki Łacińskiej i Afryki poświęcone nowej ewangelizacji, które odbywały się w latach 1988–2000. Inne warte odnotowania przedsięwzięcie to międzynarodowe Forum *Nowa Ewangelizacja* zorganizowane w Częstochowie w dniach 4–16 sierpnia 1991 r. Stało się ono przygotowaniem świeckich ewangelizatorów przed Światowym Dniem Młodzieży (14–15 sierpnia 1991 roku)⁶.

Jak nietrudno zauważyć (choćby na podstawie przytoczonych wyżej faktów), na dynamiczny rozwój w dziedzinie komunikacji społecznej w świecie i w Polsce nakłada się działanie Kościoła polegające na odpowiedzi na wezwanie do realizacji zadań z zakresu nowej ewangelizacji. Bardzo wyraźnie tę kwestię podjęli polscy biskupi obradujący w ramach Drugiego Polskiego Synodu Plenarnego w latach 1991–1999. Dokonana w tym czasie przez papieża Jana Pawła II największa w historii kraju nad Wisłą reorganizacja administracyjna Kościoła katolickiego⁷ spowodowała potrzebę poważnych przemyśleń, a w konsekwencji zmian, dotyczących wielu różnych diecezjalnych struktur oraz działań dokonywanych

⁵ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do XIX Zgromadzenia CELAM* (Port au Prince, 9.03.1983), 3, AAS 75 (1983), 1, 778.

⁶ Por. T. Zasępa, *Nowa Ewangelizacja jako zadanie stojące przed polskimi mass-mediami*, [w:] K. Goźdz (red.), *Nowa ewangelizacja odpowiedzią na wyzwania obecnego czasu*, Lublin 1993, s. 103–104.

⁷ Por. Jan Paweł II, *Bulla „Totus Tuus Poloniae populus”*, AAS 84 (1992), 12, 1099–1112.

w ich ramach. Wszystko to odbywało się w czasie przemian ustrojowych Europie Środkowej i Wschodniej. Po upadku komunizmu nastąpiły w Polsce ruchy administracyjne i prawne, w wyniku których Kościół uzyskał m.in. prawo do swobodnego korzystania z przestrzeni medialnej. Korzystając z tego, pomimo nieznacznego zaplecza materialnego i braku fachowo przygotowanego personelu w wielu diecezjach prawie od razu podjęto próby organizowania własnych lokalnych mediów i zaczęto tworzyć własne oryginalne programy.

Dokonujące się przemiany w wielu dziedzinach i przestrzeniach ludzkiego życia wymagają nieustannej czujności i czynienia refleksji dotyczącej miejsca Słowa Bożego w dynamicznie zmieniającym się współczesnym świecie. Wynika to z taktu, że podstawowym zadaniem Kościoła jest właśnie ewangelizacja. Do realizacji zaś tej fundamentalnej powinności konstytuującej wspólnotę ludzi wierzących powinny być wykorzystane wszystkie dostępne narzędzia, przestrzenie i okoliczności. Takie jest znaczenie nowej ewangelizacji, która według Jana Pawła II polega na głoszeniu Ewangelii „z nową gorliwością, nowymi metodami i z zastosowaniem nowych środków wyrazu” (VS 106).

Kościół w Polsce – na co już zwrócono uwagę – bardzo szybko podjął refleksję dotyczącą realizacji założeń nowej ewangelizacji, a także inkulturacji orędzia Ewangelii, szczególnie za pośrednictwem środków społecznego przekazu. Od tego momentu minęło prawie 25 lat. W tym czasie przestrzeń medialna dynamicznie się przeobrażała i dodawała wciąż nowe narzędzia, techniki i możliwości. Taki okres jest odpowiednią perspektywą do spojrzenia na skalę wdrożenia i oceny powyższych wytycznych, czemu właśnie poświęcona jest niniejsza monografia. Jej podstawowym problemem badawczym jest pytanie o to, na ile te współczesne technologie udało się zaimplementować w dzieło nowej ewangelizacji.

Szczegółowemu badaniu i analizie zostały poddane strony internetowe polskich diecezji katolickich. Te tzw. wirtualne wizytówki jako narzędzia będące w posiadaniu lokalnych instytucji Kościoła katolickiego z natury rzeczy stają się instrumentami wypełniania misji ewangelizacyjnej. Kwestia ta będzie szczegółowo omówiona w książce. Aby zrealizować zasygnalizowany wyżej cel publikacji, zostaną podjęte następujące kroki badawcze: zdefiniowanie terminu nowej ewangelizacji; zaprezentowanie fenomenu Internetu; przedstawienie nauki Kościoła

dotyczącej ewangelizacji i Internetu; zbadanie grupy osób odpowiadających w Polsce za diecezjalne strony internetowe w celu ustalenia, na jakim poziomie narzędzia te realizują misję ewangelizacji; ukazanie perspektyw formacji i potrzeb podjęcia właściwych zadań na rzecz właściwego odbioru ewangelizacji prowadzonej poprzez diecezjalne media ze szczególnym uwzględnieniem koordynacyjnej roli Kościoła.

Podczas badań, których efekt stanowi niniejsza monografia, stosowana była metoda analityczno-syntetyczna. Oznacza to, że cały materiał zgromadzony na rzecz pracy został przeanalizowany pod kątem powziętego problemu badawczego, a następnie krytycznie zreflektowany, co w efekcie pozwoliło przedstawić wypracowane tezy w formie syntetycznej.

Książka ma układ klasycznej pracy naukowej – obejmuje trzy rozdziały, z których każdy podzielony jest na trzy podrozdziały. Całość treści z założenia stanowi ujęcie wieloaspektowe i interdyscyplinarne. Spowodowało to potrzebę odwołania się do szerokiej literatury źródłowej. Do najważniejszych źródeł należy zaliczyć dokumenty Soboru Watykańskiego II, nauczanie papieży Piusa XII, Pawła VI, Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka, dokumenty Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji oraz dokumenty Drugiego Polskiego Synodu Plenarnego. Zasadniczym źródłem monografii są odpowiedzi respondentów uzyskane za pomocą skonstruowanego narzędzia badawczego w postaci ankiety pocztowej.

Do tej pory nikt w Polsce nie badał w tak integralnym ujęciu i kompleksowo diecezjalnych stron internetowych. Znane są opublikowane w 2013 r. studia Józefa Klocha, który wśród użytkowników Internetu przeprowadził badania empiryczne pod kątem wykorzystania Sieci w wersji Web 2.0 w praktyce eklesjalnej⁸. Wyniki tych poszukiwań naukowych w dużym stopniu stały się inspiracją do przyjrzenia się węższej grupie 44 diecezjalnych stron internetowych w Polsce (41 diecezji rzymskokatolickich, 2 greckokatolickich i 1 Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego).

W aktualnie dostępnej literaturze naukowej brakuje opracowań ujmujących w sposób kompleksowy problematykę wykorzystania narzędzi przestrzeni wirtualnej, jakimi są strony internetowe, do prowadzenia za ich pomocą dzieła ewangelizacji. Wyraźny jest także deficyt opracowań

⁸ Por. J. Kloch, *Kościół w Polsce wobec Web 2.0*, dz. cyt., s. 133–277.

dotyczących konkretnych badań skuteczności wykorzystywania dostępnych narzędzi medialnych w tej kwestii. Brakuje prac, które mogłyby przyczynić się do większego zrozumienia istoty działania mediów, bez czego niemożliwe wydaje się ich zaadaptowanie do jakiegokolwiek działalności w Kościele. Poszczególne kwestie, ważne dla tematyki niniejszej dysertacji, zawarte są w dokumentach Kościoła, opracowaniach, analizach i wynikach badań znawców tematu tak z dziedziny, edukacji medialnej, pedagogiki mediów, socjologii religii, teologii moralnej, jak i komunikacji społecznej, *public relations* i informatyki. Literaturę przedmiotu stanowiły prace poświęcone nowej ewangelizacji, Internetowi i środkom społecznego przekazu. Na szczególną uwagę zasługują prace następujących autorów: Tadeusza Zasępy, Stanisława Dyka i Józefa Klocha. Deficyt opracowań ujmujących integralnie temat wykorzystania stron WWW w dziele nowej ewangelizacji stał się dla autora wyzwaniem do podjęcia pracy w oparciu o źródła, które stanowią dokumenty Magisterium Kościoła, a także do przeprowadzenia własnych badań empirycznych mających na celu zbadanie poziomu wdrożenia wytycznych nauczania Kościoła powszechnego w praktyce.

Inną inspiracją do podjęcia badań, których efektem jest niniejsza publikacja, stała się teza mówiąca, że analogicznie rzecz ujmując można stwierdzić, iż skoro liturgia sprawowana przez biskupa w katedrze powinna być wzorcowa dla wszystkich celebracji na terenie całego Kościoła lokalnego, to podobnie powinno być z adaptacją narzędzi medialnych w posłudze ewangelizacji. Na tej podstawie po raz pierwszy podjęto próbę kwerendy mającej na celu eksplorację stanu faktycznego wykorzystania w poszczególnych diecezjach narzędzia strony WWW dla nowej ewangelizacji. Analiza rezultatów przeprowadzonego badania sondażowego ma na celu zobrazowanie celowości i efektów podejmowania aktywności ewangelizacyjnej w Internecie przez osoby odpowiedzialne za poszczególne witryny internetowe diecezji. Wyniki powziętych czynności badawczych zostaną w publikacji szczegółowo zaprezentowane, zwizualizowane i zinterpretowane za pomocą licznych wykresów, a także zbiorczych tabel. Rezultaty powziętych poszukiwań mają na celu pomoc w wyciągnięciu wniosków i sformułowaniu postulatów na przyszłość, co także zostało zapisane w książce. W aneksie zaś udostępniona zostanie ankieta, która – jak już zauważono – stała się zasadniczym narzędziem badań empirycznych stanowiących ważną część opisywanego tu projektu naukowego.

Istnieje wiele terminów, przy pomocy których próbuje się określić całokształt działania Kościoła – jego najważniejsze zadania. Sobór Watykański II akcentuje apostołstwo. W nauce posoborowej teolodzy posługują się częściej terminem „ewangelizacja”. Jan Paweł II natomiast, nie przekreślając treści powyższych, wprowadza wyrażenie „nowa ewangelizacja”. Wydobyć głębi treściowej pojęć „apostołstwo”, „ewangelizacja” i „nowa ewangelizacja” oraz wyjaśnieniu ich znaczenia poświęcona będzie pierwsza część pierwszego rozdziału niniejszej pracy. Następnie przedstawione zostaną: geneza, rozwój i specyfika Internetu jako nowego *mass medium*. Ostatecznie pozwoli to przyjrzeć się fenomenowi Sieci, a w szczególności narzędziu komunikacji wirtualnej, jaką stanowią strony WWW.

W rozdziale drugim zaprezentowane zostaną wyniki badań empirycznych przeprowadzonych przez autora wśród osób zajmujących się zarządzaniem oficjalnymi stronami internetowymi we wszystkich polskich kuriach diecezjalnych. Szczegółowe omówienie metody badawczej, opisanie narzędzia ankiety pocztowej, która posłużyła do zebrania materiału badawczego, opisanie i zwizualizowanie wyników przeprowadzonej kwerendy oraz wyciągnięcie na ich podstawie wniosków to zasadnicze zagadnienia tej części monografii.

W trzecim rozdziale omówione będą perspektywy prowadzenia ewangelizacji w przestrzeni medialnej w szczególności za pomocą diecezjalnych mediów w Polsce. Zaprezentowana i szczegółowo omówiona zostanie kwestia formacji chrześcijańskiej niezbędnej do owocnego odbioru przekazu Dobrej Nowiny w mediach. W tym kontekście wyszczególnione będą konkretne zadania księży, katechetów i rodziców. Podjęcie tych imperatywów i ich realizacja stają się zasadniczym wykładnikiem skuteczności dzieła nowej ewangelizacji z wykorzystaniem mediów, o czym będzie mowa na kolejnych stronach trzeciego rozdziału. W ostatniej zaś jego części zaprezentowana zostanie ważna funkcja Kościoła polegająca na koordynowaniu wszelkich przedsięwzięć i działań mogących uczynić skuteczniejszą misję niesienia orędzia Dobrej Nowiny światu w dynamicznie rozwijającej się przestrzeni medialnej.

1

ROZDZIAŁ

INTERNET A NOWA EWANGELIZACJA

Coraz częściej w Kościele mówi się o naglącej potrzebie pochylenia się nad zagadnieniem zwiększenia aktywności wśród chrześcijan i budzenia odpowiedzialności za dzieło głoszenia Dobrej Nowiny¹. Zobowiązanie to wynika przede wszystkim z powołania do działalności ewangelizacyjnej wszystkich ochrzczonych oraz misyjnego posłannictwa wspólnoty Kościoła. Najważniejszym zadaniem i zobowiązaniem, jakie stoi przed wspólnotą chrześcijan wobec Jezusa Chrystusa, jest troska o to, aby Ewangelia docierała na wszystkie miejsca kuli ziemskiej; aby każdy człowiek miał okazję usłyszeć i poznać plan zbawczej miłości Boga. Od tego bowiem zależy teraźniejszość i przyszłość człowieka (rozumiana także eschatologicznie) – od tego zależy jego szczęście zarówno doczesne, jak i wieczne. Misja ewangelizacyjna jest tak istotna, iż koniecznie należy zadbać o jej skuteczność. Dlatego warto posługiwać się w niej różnymi środkami, które tę skuteczność wzmocnią. W dzisiejszym świecie takim środkiem bez wątpienia jest Internet. W związku z tym trudno sobie wyobrazić ewangelizację bez użycia tego narzędzia.

¹ Papież Paweł VI kwestii tej poświęcił cały dokument, który uznaje się za klasyczny dla tego tematu. Mowa tu o encyklice *Evangelii nuntiandi* z 1975 r.

Internet, jako narzędzie i środowisko stworzone pierwotnie wyłącznie dla celów militarnych, ze swojej natury reprezentuje przestrzeń zupełnie świecką. Stąd Kościół może czuć się w niej wciąż niezręcznie, obawiając się zagrożeń i niepewnie korzystając z przeróżnych udogodnień, a przez to ograniczając swoje możliwości komunikacji ze światem i ewangelizacji. Może jednakże przyjąć postawę zupełnie przeciwną, a bardziej korzystną i owocną: nie tylko być obecny, ale wręcz rozgościć się i zagospodarować przestrzeń Sieci dla misji głoszenia Dobrej Nowiny i towarzyszenia wspólnocie wierzących w poszukiwaniu owiec zagubionych. Przyjęcie takiej postawy może sprawić, że Kościół poczuje się na tym cyfrowym kontynencie o wiele pewniej. Temat podejmowany w niniejszej rozprawie ma na celu ukazanie punktów stycznych, które łączą te dwie – na pozór zupełnie nieprzystające do siebie – przestrzenie: świat nowoczesnych mediów i ewangelizacyjną misję Kościoła.

Wydaje się, że właściwym zobrazowaniem sytuacji Kościoła w relacji do Internetu, a także odpowiednim punktem wyjścia dla szczegółowej refleksji dotyczącej tego zagadnienia, będzie przywołanie sytuacji zanotowanej przez ewangelistę. W obliczu nowości, jaką w świat komunikacji społecznej przyniosła Sieć wraz ze wszystkimi narzędziami wykorzystującymi jej ogromne możliwości, Kościół jawi się jak uczniowie przebywający podczas burzy w łodzi na środku jeziora (por. Mk 4,36–37). I tak, jak oni może przyjąć wobec napotkanego *novum* postawę lęku, bojaźni, krzycząc do swojego Mistrza: „Panie, ratuj, giniemy!” (Mt 8,25). Może jednak równie dobrze (a nawet jeszcze lepiej), nieustannie czyniąc refleksję, zachwycać się możliwościami coraz lepszego zaadaptowania i wykorzystania tych współczesnych areopagów do skutecznego i owocnego wypełniania swojej misji. Zachwyt ów może być tak wielki, jak uczniów wobec Jezusa, który pozwolił im doświadczyć cudu swojego przemienienia. Wtedy zamiast gorzkich słów lęku i bezradności może pojawić się pełne radości i entuzjazmu wyznanie: „Panie, dobrze, że tu jesteśmy” (Mt 17,4).

W podejmowaniu refleksji nad fenomenem Internetu jako narzędzia stwarzającego przestrzeń do proklamowania Ewangelii konieczne wydaje się wcześniejsze wyjaśnienie pojęcia nowej ewangelizacji, określenia jej charakterystyki oraz adresatów. Następnie warto przyjrzeć się samemu Internetowi, jego cechom, specyfice i możliwościom, które wnosi w przestrzeń społecznej komunikacji. Te refleksje pomogą w konsekwencji przyjrzeć się diecezjalnym stronom internetowym jako narzędziu komunikowania się Kościoła ze światem.

1.1. POJĘCIE NOWEJ EWANGELIZACJI – POCHODZENIE, SFORMUŁOWANIA, DEFINICJE, ADRESACI

Nowa ewangelizacja to wyrażenie mocno zakorzenione w Biblii. Dlatego rozpoczynając refleksję dotyczącą tego problemu, który ono oznacza, warto poddać analizie źródło, jakim jest Słowo Boże. Szczególne miejsce zajmą tu teksty nowotestamentalne wprost dotyczące podejmowanego zagadnienia. Na początku jednak scharakteryzowany będzie termin „ewangelizacja”, która stanowi fundament omawianej tu nowej ewangelizacji.

Pojęcie „ewangelizacji” nie występuje w Piśmie Świętym. W Nowym Testamencie pojawiają się jednak terminy bliskie mu znaczeniowo. Są one następujące: „ewangelizować” i „ewangelia”². Słowem Ewangelia posługiwano się niemalże od początku istnienia Kościoła. Określenie apostołatu jako uczestniczenia w zbawczym posłannictwie Jezusa Chrystusa i misji w znaczeniu posłania przez Chrystusa do wypełnienia planu zbawczego bardzo ściśle jest skorelowane z dziełem ewangelizacji³.

Termin „apostolat”, używany zamiennie z „apostolstwo”, w najbardziej ogólnym sensie oznacza działalność wspólnoty Kościoła ukierunkowaną na realizację celu, jakim jest szerzenie Królestwa Chrystusowego na całej ziemi. Jak zauważa Wiesław Przyczyna, chodzi tu o działalność, której skutkiem jest „uczynić wszystkich ludzi uczestnikami zbawczego odkupienia i by przez nich cały świat rzeczywiście został skierowany ku Chrystusowi”⁴. W ujęciu *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, rozwijającego myśl biblijną, za apostolstwo uważa się „wszelką działalność Ciała Mistycznego, która zmierza do rozszerzania Królestwa Chrystusowego na ziemi” (KKK 863).

Zdecydowanie krótsza jest historia pojęcia misji. Pojawiło się ono w terminologii teologicznej dopiero pod koniec XVI wieku. Mimo że pod

² W Nowym Testamencie występuje forma rzeczownikowa: gr. *euangelion* – w listach św. Pawła (60 razy) i w *Ewangelii według św. Marka* (8 razy), oraz czasownikowa: gr. *euangelizesthai* – u św. Pawła (21 razy) i w *Ewangelii według św. Łukasza* (35 razy). Por. T. Hergesel, *Ewangelizacja w Biblii*, [w:] J. Szłaga (red.), *W kręgu Dobrej Nowiny*, Lublin 1984, s. 87.

³ Por. W. Przyczyna, *Teologia ewangelizacji*, Kraków 1992, s. 16–23.

⁴ Tamże, s. 19.

względem treści utożsamia się ono z omówionym wcześniej apostołatem, używane jest w celu zaznaczenia potrzeby wypełnienia apostołskiego posłannictwa⁵.

Termin „ewangelizacja” został włączony do słownictwa teologicznego przez dziewiętnastowiecznych wędrownych kaznodziejów protestanckich. Później znalazł on swoje miejsce także w terminologii używanej przez teologów katolickich na określenie głoszenia Ewangelii tym, którzy jej nie znają⁶. Istotę omawianego tu słowa należy zatem rozumieć w sensie „niesienia, zwiastowania, głoszenia dobrej nowiny”⁷ oraz czynienia osoby Jezusa Chrystusa znaną i obecną za sprawą głoszenia i świadectwa⁸.

Początkowo pojęcia ewangelizacji używano na określenie głoszenia Chrystusa *ad extra*, czyli tym, którzy jeszcze Go nie poznali. W ciągu swojej historii rozumienie tego wyrażenia zmieniało się. W nauczaniu Soboru Watykańskiego II słowo to pojawiło się czterdzieści razy. Odnosi się ono zaś zarówno do szerzenia Ewangelii w krajach chrześcijańskich i pogańskich, jak i do oddawania istoty całej zbawczej działalności Kościoła (por. DM 6, 23, 27; KK 17, 35). Współcześnie pojęcie to jest używane do określenia działalności Kościoła w całej jego złożoności. W swojej treści zawiera więc katechezę, kaznodziejstwo, liturgię, życie sakramentalne, pobożność ludową i świadectwo życia (por. EN 17, 21, 48n).

Dogłębnej analizy omawianego tu terminu dokonał w 1974 roku Trzeci Zwyczajny Synod Biskupów podejmujący kwestię ewangelizacji współczesnego świata. Ewangelizacja została określona przez ojców synodalnych jako zanoszenie Dobrej Nowiny wszystkim ludziom, aby przemieniając ich od wewnątrz, uczynić z nich nową ludzkość (EN 17). W opublikowanej jesienią tego samego roku adhortacji apostołskiej *Evangelii nuntiandi*, będącej zbiorem wniosków i przemyśleń uczestników synodu, papież Paweł VI napisał: „Nie będzie bez pożytku, jeśli poszczególni wier-

⁵ Por. T. Wielebski, *Teologia pastoralna i duszpasterstwo w służbie ewangelizacji*, [w:] M. Przybysz, T. Wielebski (red.), *Media w duszpasterstwie*, Warszawa 2014, s. 58.

⁶ Por. A. Lewek, *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*, t. 1, Katowice 1995, s. 25.

⁷ Por. R. Popowski, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu. Wydanie z pełną lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych*, Warszawa 1997, s. 239.

⁸ Por. Przyczyna, *Teologia ewangelizacji*, dz. cyt., s. 26.

ni i poszczególni głosiciele Ewangelii rozważą na modlitwie to zdanie: Ludzie, choćbyśmy nie głosili im Ewangelii, będą mogli zbawić się na innych drogach, dzięki miłosierdziu Bożemu, ale czy my sami możemy się zbawić, jeśli zaniechamy jej głoszenia z powodu gnuśności, lęku, «wstydzienia się Ewangelii» — jak pisał św. Paweł — lub kierowania się fałszywymi poglądami?» (EN 8o). W tym samym dokumencie papież podkreśla: „Obowiązek ewangelizacji należy uważać za łaskę i właściwe powołanie Kościoła; wyraża on najprawdziwszą jego właściwość. Kościół jest dla ewangelizacji” (EN 14)⁹.

Ciekawe wyjaśnienie problemu ewangelizacji wynika z analiz treści pozostawionych przez papieża Benedykta XVI. Można z nich wywnioskować, że ewangelizacja to działanie, dzięki któremu człowiek będący jego adresatem zostanie „przyprawdowany” do Chrystusa i stanie się Jego przyjacielem. Oznacza to, że zechce Go włączyć jak najpełniej w swoje życie — zechce trwać we wspólnocie z Nim we wszystkich sytuacjach¹⁰. Jak nietrudno zauważyć, że do tak pojmowanej ewangelizacji potrzebny jest ewangelizator (człowiek ma być przyprawdowany, a nie sam ma przyjść — sam nie może przyjść: nie wie gdzie i do kogo); potrzebne są też skuteczne narzędzia, dzięki którym ów ewangelizator będzie mógł zainteresować swoich słuchaczy. Inaczej mówiąc, chodzi o to, aby te narzędzia były odpowiednie do osób ewangelizowanych — do ich potrzeb i zainteresowań¹¹.

Analiza dziejów Kościoła nie pozostawia wątpliwości, że ewangelizacja jest dziełem trudnym. Z tymi trudnościami borykali się już pierwsi członkowie Kościoła — bezpośredni uczniowie Jezusa. Opisane w Ewangelii zdarzenie, które dokonało się w drodze do Emaus (por. Łk 24,13–35) ukazuje ewentualność niepowodzenia misji głoszenia Dobrej Nowiny. Uczniowie biorący udział w wydarzeniu opowiadają o Jezusie, ale pełni

⁹ Por. A. Sepiolo, *Nowa Ewangelizacja. Śladami Jana Pawła II*, Kraków 2001, s. 9.

¹⁰ Por. J. Ratzinger — Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu*, cz. 1: *Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*, tłum. W. Szymona, Kraków 2007, s. 6.

¹¹ Por. M. Wyrostkiewicz, *Czy dla ewangelizacji zrobiliśmy wszystko?*, [w:] tenże i in. (red.), *Kościół marzeń? O reformie Kościoła w Polsce. Tydzień eklezjologiczny 2008*, Lublin 2009, s. 73–81.; tenże, *W nurcie nowej ewangelizacji — rekolekcje wyjazdowe dla młodzieży szkolnej*, [w:] H. Słotwińska, L. Pintal, M. Wyrostkiewicz (red.), *Omnia transeunt — Caritas manet. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Władysławowi Głowię w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Lublin 2012, s. 865–874.

smutku i beznadziei. Stwierdzenie „a myśmy się spodziewali” (Łk 24,21) jednoznacznie demaskuje ich frustrację i załamanie. Nie powinno to dziwić. W takiej bowiem sytuacji, kiedy przekaz nie jest żywy, bo jego treścią nie jest żywa osoba Jezusa Chrystusa (por. L 2), ewangelizacja nie może być skuteczna¹². Logicznym efektem zapisanych tu przemyśleń jest zatem stwierdzenie, że misja ewangelizacyjna powinna być przeniknięta radością i wyrażana z optymizmem – tak, aby również dzięki środkom wyrazu korespondowała z niesioną przez siebie treścią, tzn. ze zbawczą miłością Chrystusa¹³. Ewangelia bowiem, jako słowo żywe i skuteczne (por. Hbr 4,12), powinna prowadzić człowieka do wiary otwierając jego oczy na piękno głoszonego orędzia i obalając fałszywe obrazy Boga oraz ukazując nieskończoność Jego miłości. To wszystko stanowi niewątpliwe zarzewie radości chrześcijańskiej (por. EG 3). W tej radości zaś można dostrzegać opozycję wobec wspomnianej wcześniej frustracji nieskutecznych ewangelizatorów spod Emaus. To bowiem właśnie radość jawi się jako poważny argument pozwalający adresatom przesłania przyjąć jego treści, które przekazywane są w radosnym klimacie. Wynika to z faktu, że bycie radosnym jest stanem właściwym dla człowieka wolnego i nie-niepokojącego się o swój los. W tym sensie radość powinna charakteryzować wszystkich chrześcijan¹⁴. Bycie radosnym, towarzyszące orędziu ewangelizacyjnemu, można więc odczytywać w kategoriach świadectwa potwierdzającego słusność głoszonego przesłania i wynikającego z niego stylu życia (por. EG 156n).

Powyższą myśl eksponuje i akcentuje papież Franciszek. Nie jest ona jednak nowością w nauczaniu Kościoła. Już bowiem Paweł VI w cytowanej wcześniej adhortacji *Evangelii nuntiandi* zachęca: „Zachowajmy gorliwość ducha, pielęgnujmy słodką i pełną pociechy radość z ewangelizowania, nawet wtedy, kiedy trzeba zasiewać, płacząc. [...] Oby świat współczesny, który szuka już to w drodze, już w nadziei, przyjmował Ewangelię nie od głosicieli zgąbnionych lub pozbawionych nadziei, nie od niecierpliwych lub bojaźliwych, ale od sług Ewangelii, których życie

¹² Szczegółowo tę kwestię omawia S. Dyk w monografii poświęconej nowej ewangelizacji. Por. *Nowa Ewangelizacja – konkretne wezwanie*, Gubin 2015, s. 17n.

¹³ Por. tamże, s. 17.

¹⁴ Por. M. Wyrostkiewicz, *Czy radość może stanowić kryterium moralności czynu?*, „Katecheta” 57 (2013), nr 9, s. 62–65.

jaśniałoby zapalem, od tych co pierwsi zaczerpnęli swą radość od Chrystusa i nie wahają się poświęcić życia, byle tylko głosić królestwo i zaszczipać Kościół w sercu świata” (EN 80).

Ewangelizacja zawsze powinna być prowadzona z radością i pogodą ducha. Nie chodzi tu jednak o jakąś wesołkowatość. Radość chrześcijańska ma bowiem swoje źródło przede wszystkim w osobie Jezusa Chrystusa, który jako jednorodzony Syn Boga został posłany przez Ojca z miłości do człowieka dla zbawienia świata i wszystkich ludzi. Sama treść przesłania miłości Boga do człowieka, która najpełniej objawiona została w Duchu Świętym przez Jezusa Chrystusa, staje się powodem ekspresji, wręcz wybuchu radości w dziele ewangelizacji¹⁵.

Radosny charakter głoszenia Dobrej Nowiny ma wypływać także z entuzjazmu samego ewangelizatora, którego autentyczna i żarliwa wiara w Jezusa Chrystusa w naturalny sposób powinna intrygować i zachwycać, podobnie jak za życia pierwszych chrześcijan, gdy „jeden Duch i jedno serce ożywiały wszystkich wierzących” (Dz 4,32). Wtedy to poganie, jak pisze Tertulian, nawracali się, widząc miłość i radość wyznawców Chrystusa, płynące z przeżywanej wiary: „Patrzcie – mówili – jak oni się miłują”¹⁶. Radość ewangelizowania – jak zauważono wyżej – podkreśla mocno papież Franciszek w adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium*: „Chrześcijanie mają obowiązek głoszenia nie wykluczając nikogo, nie jak ktoś, kto narzuca nowy obowiązek, ale jak ktoś, kto dzieli się radością, ukazuje piękne horyzonty, ofiaruje upragnioną ucztę. Kościół rozszerza się nie przez prozelityzm, ale «przez przyciąganie»” (EG 14).

Ważną kwestią dotyczącą ewangelizacji jest to, aby jej istota, którą stanowi treść Ewangelii (kerygmat), docierała do odbiorców w formie czystej i świeżej, ale równocześnie dostosowanej do mentalności słuchaczy żyjących w konkretnych uwarunkowaniach kulturowych i społecznych: „Wiara zapala się niczym iskra przy kerygmatycznym głoszeniu Ewangelii”¹⁷. Przekonuje o tym papież Franciszek w cytowanej już adhortacji: „Chrystus jest «odwieczną Dobrą Nowiną» (Ap 14,6) i jest «wczoraj i dziś, ten sam także na wieki» (Hbr 13,8), ale Jego bogactwo i piękno są

¹⁵ Por. S. Dyk, *Nowa Ewangelizacja, dz. cyt.*, s. 15.

¹⁶ Por. Tertullianus, *Apologeticum*, 39 §7 [tekst polski: Tertulian, *Apologetyk*, tłum. J. Sajdak, Poznań 1947].

¹⁷ Tamże, 132.

niewyczerpane. On jest zawsze młody i jest zawsze źródłem nowości. [...] Jak twierdzi św. Ireneusz «[Chrystus] w swoim przyjsciu wniósł z sobą wszelką nowość». On może zawsze, dzięki swej nowości, odnowić nasze życie i naszą wspólnotę, a chociaż propozycja chrześcijańska przemierza mroczne epoki i słabości Kościoła, nigdy się nie starzeje. Jezus Chrystus może również rozbić uciążliwe schematy, w których zamierzamy Go uwięzić, i zaskakuje nas swą nieustanną boską kreatywnością. Za każdym razem, gdy staramy się powrócić do źródeł i odzyskać pierwotną świeżość Ewangelii, pojawiają się nowe drogi, twórcze metody, inne formy wyrazu, bardziej wymowne znaki, słowa zawierające nowy sens dla dzisiejszego świata. W rzeczywistości każda autentyczna działalność ewangelizacyjna jest zawsze «nowa» (EG 11).

Treścią ewangelizacji – na co już zwracano uwagę i co wydaje się oczywiste – jest Ewangelia, czyli dobra, szczęśliwa nowina, pochodząca od Boga, a ludziom przekazana przez wybranych wysłańców¹⁸. Sama Ewangelia natomiast może oznaczać: po pierwsze Dobrą Nowinę głoszoną przez Chrystusa, po drugie samego Jezusa Chrystusa, po trzecie Dobrą Nowinę o Jezusie Chrystusie jako Synu Bożym¹⁹.

Papież Benedykt XVI tak opisuje termin „Ewangelia”: „Słowo to było obecne w języku rzymskich pisarzy, którzy uważali siebie za panów świata, za jego zbawców i wyzwolicieli. Wychodzące od cesarzy orędzia zwane były *evangelium* [...]. Co pochodzi od cesarza – taka zawierała się w tym idea – jest orędziem zbawczym, to znaczy nie tylko zwykłą wiadomością, lecz przesłaniem zmieniającym świat na lepsze. Jeżeli ewangelisci posłużyli się tym słowem, [...] znaczy to, że chcą powiedzieć: tu właśnie spełnia się to, do czego niesłusznie wysuwają roszczenia cesarze, podający się za bogów – pełne mocy orędzie, które jest nie tylko słowem, lecz rzeczywistością. [...] Ewangelia jest [...] nie tylko przekazem informacji, lecz działaniem, sprawczą mocą, która przychodzi na świat, żeby go uleczyć i przeobrazić”²⁰.

Pojęcie Ewangelii szczegółowo zostało wytłumaczone w *Lineamenta*, czyli dokumencie przygotowawczym do synodu o nowej ewangelizacji²¹.

¹⁸ J. Kudasiewicz, *Ewangelia*, [w:] EK, t. 4, kol. 1375.

¹⁹ Por. S. Dyk, *Nowa Ewangelizacja*, dz. cyt., s. 20–21.

²⁰ J. Ratzinger – Benedykt XVI, dz. cyt., s. 51.

²¹ Dokument przygotowawczy do XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Biskupów na temat Nowej Ewangelizacji odbywającego się w dniach 7–28 października 2012 roku pod przewodnictwem papieża Benedykta XVI.

Można tam przeczytać, że Ewangelia jest „Słowem żywym i skutecznym, które urzeczywistnia to, co znaczy. Nie jest to system prawd wiary i przykazań moralnych, ani tym bardziej program polityczny, lecz jest to osoba: Jezus Chrystus jako ostateczne Słowo Boga, które stało się człowiekiem” (L 10).

Ewangelia w rozumieniu Kościoła – a więc także w refleksji teologicznej, która w tym wypadku stanowi pochodną tego rozumienia – jest nauką Jezusa Chrystusa²². Nie tylko w tym sensie, że jej treścią jest nauczanie Chrystusa, ale także sama osoba Jezusa Chrystusa, który poprzez Ducha Świętego jest promotorem i podstawowym podmiotem jej głoszenia: „W centrum owego przepowiadania znajduje się Jezus Chrystus, w którego wierzymy i o którym dajemy świadectwo. Przekazywać wiarę oznacza zasadniczo przekazywać Pismo Święte, a przede wszystkim Ewangelię, które pozwalają poznać Jezusa, Pana” (L 2). „Celem przekazu wiary jest zatem urzeczywistnienie tego spotkania z Jezusem Chrystusem, w Duchu, aby dotrzeć do Ojca Jego i naszego i móc Go doświadczyć” (L 11). Chrystus jest nie tylko treścią Ewangelii, ale również jej autorem. Stąd Ewangelia poprzez swój chrystocentryzm ma moc i skuteczność: w rodzeniu wiary (por. Rz 1,16; Flp 1,27), wyzwoleniu i zbawieniu (por. Rz 1,16; 1Kor 15,2), osądzeniu (Rz 2,16), objawieniu sprawiedliwości Bożej (por. Rz 1,17) przenikaniu ludzkiego życia i tworzeniu wspólnoty²³. Dzisiaj również głoszenie Chrystusa powinno być najważniejszym zadaniem Kościoła w jego działalności ewangelizacyjnej: „Tak, po dwudziestu wiekach Kościół ma do ofiarowania [...] to samo orędzie, które stanowi jego jedyne bogactwo: Jezus Chrystus jest Panem; w Nim i tylko w Nim jest zbawienie (por. Dz 4,12). Źródłem nadziei dla Europy jest Chrystus, «Kościół zaś jest jakby kanałem przenoszącym i rozprzestrzeniającym falę łaski, tryskającej z przebitego boku Odkupiciela»” (EE 18).

Papież Paweł VI ewangelizację rozumiał również jako inkulturację Ewangelii. Tak pisał: „Ewangelizacja jest tym samym, co zanoszenie Dobrej Nowiny do wszelkich kręgów rodzaju ludzkiego, aby przenikając je swą mocą od wewnątrz, tworzyła z nich nową ludzkość” (EN 18). W tym przypadku ewangelizacja widziana jest jako swego rodzaju przemiana wewnętrzna człowieka i jego kultury przejawiającej się

²² Por. J. Kudasiewicz, *Ewangelia*, dz. cyt., kol. 1375.

²³ Por. S. Dyk, *Nowa Ewangelizacja*, dz. cyt., s. 23.

w sposobie oceniania, hierarchii wartości, postawach, nawykach, modelach życiowych czy bodźcach postępowania²⁴. W tym kontekście papież dodaje, że należy „dołożyć wszelkich starań i zabiegów, żeby ewangelizować troskliwie ludzką kulturę, czy raczej same kultury. Jest rzeczą konieczną, żeby się one odrodziły na skutek swojego zespolenia z Dobrą Nowiną. Jednakże to zespolenie nie nastąpi bez głoszenia Dobrej Nowiny” (EN 20).

Analizując problem ewangelizacji Paweł VI wyraźnie pokazuje, że pojęcie to rozumie bardzo szeroko. Wskazuje dwa kierunki głoszenia Ewangelii: zewnętrzny – *ad extra* i wewnętrzny – *ad intra*. Jeśli Kościół ma skutecznie ewangelizować, to – zdaniem papieża – wcześniej musi sam poddać się odnowie i odświeżeniu. W *Ewangelii nuntiandi* ewangelizacja jest nie tylko utożsamiana z przepowiadaniem Dobrej Nowiny, ale także jej aktualizowaniem w życiu i sakramentalnej działalności Kościoła.

Szerokie znaczenie ewangelizacji gwarantuje możliwość integralnego zdefiniowania wszelkich sposobów urzeczywistniania się Kościoła w świecie – Kościoła mającego na celu głoszenie i rozszerzanie Ewangelii pod natchnieniem Ducha Świętego: „Żadna częściowa i fragmentaryczna definicja nie może oddać bogatej, złożonej i dynamicznej rzeczywistości ewangelizacji, bez ryzyka jej zubożenia lub nawet zmienienia. Jest rzeczą niemożliwą zrozumienie ewangelizacji, dopóki nie obejmie się wszystkich jej istotnych elementów” (EN 17). Ewangelizacja ma zwiastować i wyjaśniać Ewangelię, wzbudzać żywą wiarę wśród niechrześcijan, ale również umacniać i pielęgnować ją u chrześcijan (por. EN 47, 48); wszystkich prowadzić do nawrócenia (por. EN 18) i jednoczyć w zadaniu budowania Kościoła (por. EN 23). Ewangelizacja w takim ujęciu ukazuje całokształt istoty misji i działalności Kościoła. Można zatem powiedzieć za Stanisławem Dykiem, że w takim ujęciu jest ona „akcją Ewangelii”²⁵. Skoro Ewangelią jest Jezus Chrystus, to ewangelizacja słusznie powinna być ukazaniem całej Jego aktywności: wszystkiego, co czynił i czego nauczał.

Problem ewangelizacji zajmuje dużo miejsca w nauczaniu Soboru Watykańskiego II. Przedstawiony jest tam jako działalność Kościoła na zewnątrz (*ad extra*). Zawiera się w tym zarówno działalność misyjna, czyli przepowiadanie misyjne (DM 6), jak i działalność misyjna w ogóle

²⁴ Por. A. Lewek, *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*, dz. cyt., s. 97.

²⁵ Por. S. Dyk, *Nowa Ewangelizacja*, dz. cyt., s. 45.

(por. DM 23, 37), a także wszystko to, co dotyczy posługi Słowa Bożego stojącego u podstaw wiary i zbawienia (por. KK 35; DB 6; KDK 44; DA 2).

Głoszone przez *Vaticanum II* wezwanie świeckich do ewangelizacji, polegającej na nawiązywaniu dialogu z wierzącymi oraz niewierzącymi, wskazuje na postrzeganie jej jako działania *ad intra*, czyli procesu wewnątrzkościelnego (por. DA 31). Zdaniem Ojców Soborowych ewangelizacja w znaczeniu szerokim i bardzo ogólnym (nazywana czasami również chrystianizacją, apostołstwem czy misją) to wszelkie przejawy aktywności eklezjalnej. Należą do niej: katechizowanie, kaznodziejstwo, sprawowanie sakramentów, osobiste świadectwo życia chrześcijańskiego oraz urzeczywistnianie się Kościoła celem rozszerzania „Królestwa Chrystusa po całej ziemi” (DA 2, por. KKK 863).

Zebraniem też zawartych w różnych dokumentach Kościoła jest definicja ewangelizacji zawarta w Encyklopedii Katolickiej. Według niej: „przepowiadanie światu Jezusa Chrystusa i jego Ewangelii w celu realizacji zbawienia człowieka; w sensie ścisłym oznacza przekazywanie chrześcijańskiego Objawienia Bożego niechrześcijanom przez misje w celu chrystianizacji całej ludzkości [...] i przemiany jej mentalności [...]; w znaczeniu szerszym – działalność apostołską całego Kościoła pośredniczącą w przekazywaniu rzeczywistości nadprzyrodzonej w sensie werbalnym (posłannictwo Słowa Bożego) i realnym (udzielanie sakramentów w ramach kapłaństwa wspólnego i hierarchicznego), poparte świadectwem własnego życia chrześcijańskiego i stosowaniem form oddziaływania duszpasterskiego”²⁶.

Podstawową metodą ewangelizacji jest głoszenie Dobrej Nowiny w Duchu Świętym. Wyraźnie widać to na przykładzie działalności Jezusa z Nazaretu. Ewangelie synoptyczne mówią wręcz o konsekracji Jezusa Duchem Świętym podczas chrztu w Jordanie jako przygotowaniu i początku misji ewangelizacyjnej (por. Mt 3,13–17; Mk 1,9–11; Łk 3,21–22). Konsekwencją tego wydarzenia jest fakt, że Jezus od tego momentu zupełnie poddaje się woli Ojca i całkowicie poświęca głoszeniu Jego miłości²⁷.

Św. Łukasz w swojej Ewangelii wspomina o trzech wydarzeniach, które mają oznaczać trzy etapy rozprzestrzeniania Ewangelii. Pierwsze to chrzest Jezusa w Jordanie (por. Łk 3,21–22), gdzie autor ukazał prorocką działalność Jezusa. Drugie to Pięćdziesiątnica w Jerozolimie (por. Dz 2,1–13),

²⁶ A. Szafrński, F. Zapłata, *Ewangelizacja*, [w:] EK, t. 4, kol. 1436.

²⁷ Por. S. Dyk, *Nowa Ewangelizacja*, dz. cyt., s. 24–25.

obrazująca narodziny Kościoła. Ostatnie, trzecie, wydarzenie to zstąpienie Ducha Świętego na pogan w domu Korneliusza (por. Dz 10,44–48), które ukierunkowuje dzieło niesienia Ewangelii do pogan²⁸. Skutkiem wydarzenia Pięćdziesiątnicy stała się przemiana postawy apostołów. Pod wpływem Ducha Świętego nabrali odwagi i entuzjazmu głoszenia Ewangelii, dzięki czemu odważnie opuścili Wieczernik, w którym przebywali „z obawy przed Żydami”, i śmiało wyszli na ulice Jerozolimy, głosząc orędzie o Zmartwychwstałym Jezusie (por. Dz 2).

Już sama postawa Apostołów świadczy o przygotowaniu, wręcz o gotowości, do podjęcia misji²⁹. To Duch Święty przekazuje im, co mają mówić, a także dodaje siły, zapału i odwagi, aby to czynili. Dlatego głosili już nie tylko słowo zasłyszane od Jezusa, ale również to, „czego nauczylili się od Ducha Świętego” (KK 7).

Doświadczenie działalności Ducha Świętego w wydarzeniu Pięćdziesiątnicy ujawnia się w darze języków, który apostołowie otrzymali jako narzędzie³⁰. Jak pisze S. Dyk, „chodzi o dar Ducha Świętego, który pozwala apostołom [...] głosić identyczną Ewangelię Chrystusa w kulturze różnych narodów i języków. Duch daje Kościołowi możliwość i zdolność «mówienia» (głoszenia i wcielania orędzia chrześcijańskiego) w języku i kulturze wszystkich narodów”³¹. Stąd Duch Święty, pomagając i dzisiaj dostosować ewangelizację do ciągle zmieniających się warunków kulturowych na świecie, zarazem wciąż ukazujący jej nowość, postrzegany jest jako podmiot tego dzieła (por. RM 21–30). To On w swoim tchnieniu, hojności darów i charyzmatów staje u progu wszelkich działań ewangelizacyjnych i jest gwarantem ich skuteczności³². Z Jego natchnienia biorą początek wszelkie nowe metody, strategie i możliwości wykorzystania środków, także technicznych, dla szerzenia przekazu Ewangelii w świecie³³. A zatem Kościół, który głosi Ewangelię i przekazuje wiarę, musi pozwolić, by kształtowało go działanie Ducha Świętego, ażeby ewangelizacja stawała się odbiciem komunikacji i udzielania się miłości Boga wewnątrz

²⁸ Por. tamże, s. 27.

²⁹ Por. R. Kempia, *Duch Święty w Dziejach Apostolskich*, „Sacra Scriptura” 1998, nr 2, s. 61–80.

³⁰ Por. W. Wołyniec, *Duch Święty i Kościół w pełni Objawienia*, Wrocław 2008, s. 69.

³¹ S. Dyk, *Nowa Ewangelizacja*, dz. cyt., s. 30.

³² Por. W. Wołyniec, dz. cyt., s. 72.

³³ Por. S. Dyk, *Nowa Ewangelizacja*, dz. cyt., s. 32.

komunii trynitarnej (por. L 2). Pisał o tym św. Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris missio*, gdzie można przeczytać, iż to właśnie miłość jest „duchem całej działalności misyjnej” (RM 60).

W przekazie biblijnym zapisana jest scena, w której Jezus, czytając słowa „Duch Pański spoczywa na mnie, ponieważ mnie namaścił i posłał Mnie, abym ubogim niósł dobrą nowinę”, odniósł je do siebie (por. Łk 4,16–21). W ten sposób jednoznacznie wskazał, że to On jest Mesjaszem zapowiedzianym przez proroków. Później, w tej samej Ewangelii, stwierdza potrzebę, wręcz przynaglenie, do misji: „muszę głosić Dobrą Nowinę o królestwie Bożym, bo na to zostałem posłany” (Łk 4,43)³⁴. W tym miejscu po raz pierwszy w Nowym Testamencie użyty został zwrot „ewangelizować”³⁵. Następnie Jezus, tak jak sam otrzymał posłanie od swojego Ojca, tak teraz On przekazuje to posłannictwo swoim uczniom: „Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam” (J 20,21; por. J 17,18; J 13,20; Mt 10,40; Łk 10,16; Mk 9,37; Łk 9,48). Kontynuowanie misji Jezusa jest zadaniem Jego uczniów.

Kolejną cechą charakterystyczną dla ewangelizacji jest jej dynamizm. Ilustruje to sytuacja Jezusa, który głosił Ewangelię będąc „w ruchu”: „idąc”, będąc „w drodze” – inicjatywa zawsze należała do Niego; On zawsze był aktywny. Nie czekał na ewentualnych słuchaczy, ale szedł do nich, sam ich szukał, wychodził im naprzeciw. Głoszenie Dobrej Nowiny, będące głównym zadaniem Kościoła, ma dokonywać się wewnątrz wspólnoty wierzących *ad intra* i na zewnątrz *ad extra*³⁶. Zadanie to wynika z misyjnej natury Kościoła pielgrzymującego (por. KK 2). Papież Paweł VI, analizując tę kwestię w adhortacji poświęconej ewangelizacji, nazywają ją wręcz obowiązkiem (por. EN 14). Dekret *Ad gentes* Soboru Watykańskiego II wskazał zaś jednoznacznie na misyjną działalność „jako najważniejszego i najświętszego zadania Kościoła” (DM 29).

Nakaz misyjny Jezusa skierowany do uczniów jest dualny. Po pierwsze mają oni iść do „wszystkich narodów” (Mt 28,19) – to wskazanie do *missio ad gentes*. Po drugie, mają nie iść do pogan, a „raczej do owiec, które poginęły z domu Izraela” (Mt 10,5–7) – to wskazanie na potrzebę ewangelizacji *ad intra*, wewnątrzkościelnej.

³⁴ Por. tamże, s. 35.

³⁵ Por. H. Langkammer, *Ewangelia według św. Łukasza*, Częstochowa 2005, s. 134.

³⁶ Por. J. Kudasiewicz, *Manifest misyjny Jezusa (Mt 18,16–20)*, „Ethos” 13 (2000), nr 1–2, s. 55.

*Dalsza część książki dostępna w wersji
pełnej.*

